

PREPOROD

VSEBINA.

Na pót. — Franjo Pogačnik: Ob prerojenju. — Pavle Karlin: Pod večer. — Spomenica Narodni vladi v Ljubljani o svobodnem združevanju srednješolskega dijaštva. — Debevc Dušan: Usoda in narod. — Pavle Karlin: Vizija. — Dr. Iv. L.: „Preporodovci.“ — Franjo Pogačnik: Župančič — mladinski pesnik. — Stara in nova generacija. — Listek.

Leto I.

1919.

Štev. 1.

L. PEVALEK

Ljubljana, Židovska ulica

Trgovina s papirjem, pisalnim in risalnim orodjem — Razglednice
Priporoča v nakup vse v to stroko
spadajoče stvari najceneje

JOS. REBEK

ključavničar

Ljubljana, Frančevo nabr. 9

se priporoča slavnemu občinstvu
za vsa v njegovo stroko
spadajoča dela

Narodna knjigarna,
trgovina s papirjem
v Ljubljani
Prešernova ulica št. 7

priporoča šolske knjige, šolske
in pisarniške potrebščine

1. številko „Preporoda“ je izdala srednješolska organizacija JDZ.

Uredil Stane Melihar. Odgovorni urednik Gustav Omahen.

„Preporod“ bo odslej skupni list srednje- in visokošolske organizacije.

Dopisi naj se pošiljajo na „Uredništvo Preporoda“, Mestni dom, Mala dvorana.

Naročnino K 1.50 za številko sprejema tajnik dijaške organizacije.

PST. f.

Na pot!

Opustošeno polje je ležalo neobdelano, požgana hiša v razvalinah; in Jean, najnižji in najubožnejši med vsemi, je odšel korakaje v bodočnost, na veliko in trdo delo: pomagati pri zgradbi cele nove Francije.

Emile Zola „Débâcle“.

Stiri leta je grizlo človeštvo samega sebe. Tisoči so odhajali — nikdar več se niso povrnili. Žrtvovali smo vse, tudi najmlajše — trepetali smo ob kriku otroka, ki je umiral v tesni izbi svoje mladosti.

Gledali smo trpljenje žena, otrok in starcev. Srage so rosile naša čela in naša usta so imela eno edino vprašanje, težko in veliko: „Kdaj zasijejo zarje do krvi izsesanemu človeštvu?“

Polmrak je danes. Solnce bo vzšlo. In v takem polmraku je šel Jean, najponižnejši in najubožnejši med vsemi k zgradbi nove Francije.

Kakšna čustva so tisti trenotek širila njegove prsi, da so se bočila v tako silni volji do življenja? Mišice niso mogle mirovati — po delu so hrepenele roke. Njegova užaljena duša je bila vsa prevzeta od ljubezni do najmanjšega črvička svojega rodu. Da vskali vsako seme, požene vsaka bilka tega naroda — s to mislijo je upiral oči v prihajajoče solnce.

In te misli naj bodo vaše misli, tovariši, in s ponižanim Jeanom vred se zatecimo k novemu upanju s sklepom — graditi, ustvarjati, živeti!

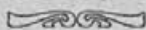
Ob prerojenju.

Sin-človek, majka-zemlja tisti blazni čas
v brezumju strastnem sta se razdružila . . .
Od sinove krvi se majka je opila,
tega obličje spačil ciničen izraz.

Ah, ne! Saj to je le fantom, je zli prikaz!
Kri lastno dobra majka je prelila,
da bi v bodočnosti se prerodila,
kot to veli ljubavi večne ji ukaz.

Bilo je, da v obupa polnih je nočeh
ječala duša v jadni mi temini . . .
Prešlo je to. Glej, dviga v težkih se vezeh,
drobi jih, lomi v silni veličini
in vstaja zdaj naš narod trojedini . . .!
Sedaj, kaj bratje, sestre, v vaših je očeh?!

Franjo Pogačnik.

Pod večer.

Spet mrak je nalahno obsenčil moj vrt
in dahnil vanj hladni mir . . .
Jaz s cvetkami sem govoril o Tebi,
skrivnostno je sanjal večer.

Ko so cvetke zaprle kelihe,
sem sam se po vrtu ozrl,
in Ti si od daleč k meni prišla . . .
Večer je nad nama umrl . . .

Pavle Karlin.

Spomenica

Narodni vladi v Ljubljani o svobodnem združevanju srednješolskega dijaštva.

Podpisani pooblaščenici slovenskega srednješolskega dijaštva predlagajo Narodni vladi v Ljubljani sledečo spomenico o svobodnem združenju v pretres in rešitev.

Kakor je Narodni vladi znano, je slovensko dijaštvo preživelo v zadnjih predvojnih letih jugoslovanstvu na ljubo težke čase. Trpljenje dijaštva je izviralo iz nasprotja vlade do dijaških organizacij. Razlogi pa, da se je dijaštvo kljub vsem težkočam in oviram držalo svojih organizacij, so sledeči:

V časih, ko se v obrambo lastnih interesov združujejo in organizirajo vsi stanovni, je naravno in umljivo, da se po splošno znanem dušeslovnem pojavu posnemanja združuje in organizira tudi dijaštvo, kljub vsem prepovedim disciplinarnih predpisov, ki so mu kratili in mu še kratijo pravico do svobodnega združevanja.

Drugi razlog za vztrajanje dijaštva v svojih organizacijah je po našem prepričanju sledeči: Že pri dijaku višjih razredov srednjih šol opažamo nagnjenje poedincev do raznih vrst vede in umetnosti. Dijaka ne morejo več zadovoljiti šolska predavanja v vsem njegovem študiju, ker se ne morejo in iz ozirov na celokupnost tudi ne smejo ozirati na vse ono, na kar se hoče posamezen dijak specializirati. Jako močno se uveljavlja v duševnem življenju dijaka tudi želja, stopiti s sadovi svojega specialnega študija pred širši in svobodnejši forum, nego mu ga more nuditi njegov razred.

Tretji razlog je sledeči: Vsi vemo, da je v mladem človeku največ veselja in žive moči za delo. Zato naj se mu ne ubijajo njegove težnje s prepovedjo svobodnega združevanja, ker le tem potom dijak lahko uporablja, razvije in utrdi marsikateri del svojih moči, ki bi sicer ostal neporabljen in bi sčasoma zaspal in popolnoma zamrl.

Stari avstrijski disciplinarni red je zabranjeval dijaštvu udeležbo in sodelovanje pri društvih. Izvzeta so bila pač ona, ki so bila izrecno avstrofilska. Ta prepoved je preprečila marsikateremu dijaku svoboden razvoj in razmah njegovih sil. Odločujoči činitelji naj sedaj ne napravijo iste napake v predsodku, da bi bil pri svobodnem razmahu duševnih sil oškodovan šolski študij. Saj je ravno cilj šolskemu študiju, posebno v višjih razredih ta, da se da dijaku v splošni izobrazbi podlaga za izbiro specialnega študija, ki se zanj v višjih razredih gotovo odločijo že vsi boljši dijaki. Ravno tako pa je glede študija samega cilj šolstvu in organizaciji isti in vsled tega ne bo čas porabljen v prid eni teh dveh uredb nikdar izgubljen za drugo. Šolstvo in organizacija Jugoslovanske dijaške zveze si v svojih ciljih ne nasprotujeta, temveč se izpopolnjujeta.

Narodna vlada naj torej prizna dijaku pravico svobodnega združevanja. Ako bi radi prevelike društvene udeležbe pri posamezniku trpel šolski študij, naj se mu sodelovanje po šolskem vodstvu omeji ali docela prepove.

Kdaj da bo nastopil pri posamezniku ta slučaj, bo šolsko vodstvo hitro uvidelo, ker hočemo vse delo voditi in izpeljati s pomočjo profesorjev. Kako si mislimo njih sodelovanje, je natančno razvidno iz priloženega poslovnega reda.

Predno preciziramo svoj program in predno prosimo Narodno vlado na podlagi tega programa in na podlagi priloženega poslovnega reda za priznanje JDZ kot javne korporacije, hočemo v informacijo na kratko začrtati zgodovino dijaških organizacij, njih programe in njihovega delovanja.

V letih pred vojno se je srednješolsko dijaštvo družilo v dveh organizacijah in sicer v organizaciji katoliške dijaške skupine, katere program je bila splošna izobrazba dijaštva, z močnim poudarkom verskega momenta, in v organizaciji narodno radikalnega dijaštva, katere program se je razlikoval od programa katoliške dijaške skupine v tem, da v njem ni bilo verskega momenta; v praksi pa se je zastopal katoliškemu nasproten svetovni nazor.

Delovanje obeh organizacij ni bilo posebno intenzivno. Posledica tega je bila, da je ostala najmanj polovica vsega dijaštva neorganizirana. Dijaštvo se je za socialni in kulturni razvoj svoje ožje in širše domovine zanimalo vobče malo ali nič.

Balkanske vojne so zbudile med dijaštvom nove misli in nove težnje. Kri, prelita za svobodo bratskega naroda, je našla svoj odmev v mladih srcih in stoletni sen o ujedinjenju je zopet vroče vzplamtel v naših dušah. Govorimo tu o vseh naših dijakih brez izjeme. Vsi smo čutili, da je naše odrešenje le v svobodni, ujedinjeni domovini našega troimenskega naroda.

Žalibog pa so voditelji katoliške dijaške skupine (ne dijaki) zatirali to čustvo pri tovariših iz Ljudskega doma in ga v kratkem času tudi skoro popolnoma zatrli — dočim je narodna radikalna skupina dijaštva ustvarila ime JDZ, preinčila svoj program, črtala iz njega zadnje sled strankarstva in prisegala samo še na svobodno zastavo jugoslovanske domovine. Razprostrla se je v najkrajšem času čez vse jugoslovansko ozemlje in si pridobila tudi stikov s srbsko vlado ter nje podporo. Z osebno agitacijo, brošurami in svojim listom »Preporod« je nosila med narod idejo svobode in ujedinjenja. Z dobro organizirano počitniško zvezo je pomagala dijaštvu pri spoznavanju bratskega srbohrvatskega dela našega naroda. Pri tem delu, a z izključitvijo izvenavstrijskih pokrajin, ji je častno stala ob strani tudi počitniška zveza, osnovana po organizacijah KDZ.

Tako sta delovali obedve organizaciji druga poleg druge, ne da bi prišlo med njima do kakih večjih nasprotij. Ob priliki proslave šeststoletnice zadnjega ustoličenja koroških vojvod v slovenskem jeziku se nam je celo zdelo, da bo mogoče združiti obe organizaciji pod izključno jugoslovansko zastavo, kar se pa največ po krivdi takratnega »Slovenčevega« urednika ni posrečilo, vsaj formalno ne. Dijaki KDZ pa so čutili, da program JDZ ni samo krinka in je velika večina iz njih srede za svojo osebo sprejela k svojemu programu tudi program JDZ.

Sarajevski atentat je dijaštvo zadel v najintenzivnejšem delovanju organizacije in reorganizacije, saj smo čutili več ali manj vsi ono veliko dobo, ki je morala priti in prinesiti odrešenje.

Ves vladni aparat se je dvignil zoper nas, vse naše delovanje je zamrlo; le tu intam so se najsrčnejši še zbrali, da se pogovore o dobi, ki je prihajala.

32 dijakov, voditeljev obeh dijaških organizacij, je napolnilo zatožne klopi, in takrat je zadnjemu izmed nas padla mrena izpred oči in sleherni izmed nas je videl, da mora biti naše delo skupno, naš cilj isti.

Molčimo o letih, ki so sledila, molčimo o telesnem in duševnem trpljenju, ki ga je moral prebiti naš dijak, ki je ostal zvest sebi in svojim idealom! Samo toliko naj omenimo, da nas je skupno trpljenje družilo in da smo tudi v tovarišu drugega svetovnega nazora spoznavali bolj in bolj tovariša, ki mu je cilj isti kakor nam.

Wilson je narodom izpregovoril odrešilno besedo. Čustvo iskrene radosti je napolnilo srce vsakega pravega Jugoslovana. Zagreb je spontano odgovoril, Ljubljana je šele sledila na inicijativo dijaštva.

V dneh, ko se je pripravljala manifestacija, se je dijaštvo začelo organizirati in dasi je prevzelo dobro tričetrtino vsega tehničnega dela, je organizacija uspela tako daleč,

da se je dijaštvo udeležilo manifestacijskega obhoda skupno s svojimi profesorskimi zbori pod zastavo JDZ.

V burnih dneh, ki so sledili manifestaciji, se je organizacija JDZ komaj par dni stara, pokazala že dovolj močno, da je preprečila med dijaki, ki so bili brez vsakega šolskega nadzorstva, razen nekaterih malenkostnih slučajev, vsak nered in vsako kršenje narodne discipline. JDZ je dala ob vsaki priliki vse svoje moči na razpolago Narodni vladi in ji ni nikdar odpovedala pokorščine.

Da bo organizacija JDZ pospeševala tudi šolski študij in dijaško izobrazbo, to nam garantira sledeči program in poslovni red.

Namen JDZ je predvsem ta, da izrabi in izvežba v organiziranem delu duševne in telesne moči dijakove, ki mu ostanejo proste izven šolskega pouka. Začrtati hočemo vsakemu tovarišu: njegov cilj v delu in ga prepričati z delom samim, da je maksima »v delu rešitev« resnična.

Naše delo bo narodno in predvsem narodnost nam bo pri našem delu gonilna ideja, ki se bo uveljavljala v javnem in zasebnem življenju naših članov. S strogo medsebojno kontrolo in medsebojnim vplivom hočemo utrditi v vsakem posameznem članu njegovo osebnost in tem potom doseči, da postane iz vsakega dijaka pošten in kremenit značaj, ki se ne bo dal voditi v poznejšem zasebnem ali javnem delovanju od nikakih nizkih nagonov in osebnih koristi.

Po potu značajnega dela ga hočemo voditi k izpolnjevanju šolskega študija in ga navajati, da si potom samoizobrazbe razširi svoje duševno obzorje preko mej polinteligence. Na ta način hočemo vzbuditi v vsakem posamezniku čut socialne odgovornosti in narodne zavednosti. S predavanji posameznih dijakov iz specialnega študija se bo seznanilo celokupno članstvo JDZ z raznimi panogami ved in umetnosti, v njihovem napredku. Skrbeti hočemo, da se poleg duševnega delovanja ne zanemarja telesna izobrazba; v ta namen bo naša naloga, da organiziramo dijaško telovadbo in šport in prirejamo tekme med posameznimi zavodi.

Z organizacijo počitniške zveze bodemo preskrbeli dijaki po vsej naši domovini brezplačno prenočišča in prosto hrano, s čimur mu olajšamo spoznavanje ožje in širše domovine in njenih prebivalcev. V počitnicah priredimo daljša skupna potovanja; na ta način se bodemo seznanili z naravnimi krasotami in z odličnimi mesti naše lepe jugoslovske domovine.

Vzbuditi hočemo že v mladem človeku smisel za organizacijsko delo kot tako, ker le človek, ki je zmožen organizirati ali vsaj držati organizacijsko disciplino se popne nad druge ali sodeluje uspešno z drugimi. Kaj pa pomeni dobra organizacija kot celokupnost, to nam je jasno pokazala zgodovina zadnjih let.

Vemo, da je v krogih starejših ljudi še nekaj posameznikov, ki bodo vsako organizacijo dijaštva iz najrazličnejših vzrokov a priori odklanjali, in vendar je večina izmed njih v svojih mladih letih tudi sodelovala pri eni ali drugi organizaciji; a le malokdo bo z razlogi lahko zanikaval korist in napredek v svojem duševnem življenju, ki ga je pridobil s svojim sodelovanjem v organizaciji. Smelo lahko tudi trdimo, da so bili in so ravno najboljši dijaki v šoli tudi najboljši delavci pri dijaških organizacijah.

Opozarjamo na dejstvo, da uživa v Srbiji srednješolski dijak glede svobodnega združevanja iste pravice kot ostali državljani. Opozarjamo nadalje na češkoslovaško državo, kjer se je organiziralo srednješolsko dijaštvo v takozvano »dijaško republiko«, ki vodi vse dijaške zadeve, do pouka samega in ž njim v nerazdružni zvezi stoječih poslov, kjer se pa kljub temu do sedaj ni pojavilo niktjer kršenje šolske discipline.

Opozarjamo končno na šolstvo Zedinjenih držav ameriških, kjer obstoja že dolga leta na isti podlagi osnovana »dijaška republika« z najboljšim uspehom.

Podpisano dijaštvo upa, da bo Narodna vlada po natančnem stvarnem in nepristranskem preudarku uvidela pravilnost naših izvajanj in priznala našo prošnjo za utemeljeno, in da se vsled tega merodajni činitelji ne bodo obotavljali preko stare avstrijske tesnosrčnosti dovoliti tudi srednješolskemu dijaštvu pravico svobodnega združevanja in javnega nastopa.

V Ljubljani, dne 31. decembra 1918.

Pooblaščenec za SHS I. drž. gimnazijo: **Rašica.**

Pooblaščenec za SHS realno gimnazijo: **Mis.** Pooblaščenec za SHS realko: **Melihar.**

Pooblaščenec za SHS učiteljišče: **Prosenc.** Pooblaščenec za SHS obrtno šolo: **Medven.**

Usoda in narod.

Kaplja pada za kapljo,
solza za solzo drsi,
veja udarja nad vejo,
bajka za bajko šumi.

Misel uglablja se v čelo,
up se za upom vrsti,
narod se dviga nad narod —
in bajka? Ah, bajka molči!

Listič vene za listom,
misel se v misli topi,
Nemesis plove nad upi —
in narod? Moj narod živi.

Debevc Dušan.

Vizija.

S temne samote, z večernih senc
se je prikazal Tvoj beli obraz,
kakor spomin na veselo pomlad,
na vriskajočo, cvetočo pomlad,
dušica, nanjo sem mislil takrat . . .

Svetlo — plamenčka iz temne noči —
so me pogledale tvoje oči;
kakor meglice od rožnega polja
so se ovili krog Tvoje glavé,
zlati, nakodrani, mehki lasjé . . .

Jaz sem pozabil na svoje gorjé . . .

Pavle Karlin.

Dr. Iv. L.

„Preporodovci.“

»Preporodovci« bodo imeli v zgodovini našega naroda svoje ime. Nobena dijaška organizacija, kar jih je bilo pred njimi, se ne more jim primerjati; komaj generacija iz l. 1868., ki jo je vodil naš Fran Levstik, je imela na programu enako odločen boj za jasnost v političnem programu. Pa Levstik i. dr. so bili visokošolci: na naših srednjih šolah se ni še nikoli razvila taka organizacija, ki so jo imeli »Preporodovci«. Generacija, ki je še šla pred »Preporodom« se je imenovala radikalna in se je združila okoli »Omladine«. Bila je precej močna in je dosegla večino med dijaštvom. Toda po desetih letih se je začutila stagnacija in nar. radikali so bili brez programa, ker so svoj program kritike — izčrpali. Nočem reči, da ni bila radikalna mladina pridna in marljiva; imela je najboljšo voljo pomagati domovini v njenih težkih časih: odpravila je iz društev zastarele navade in je širila med člani smisel za delo in organizacijo. Posvetila se je prosvetnemu in manjšinskemu delu, ustanavljala je knjižnice in je prinesla nove zdrave smeri v naša obrambna društva: vzgajala je sama sebe in se pripravljala za delo med narodom. In vendar se je zdelo, da vse to ni imelo uspeha. Danes vidimo, da vse ono desetletno delo ni bilo brez pomena: dr. Žerjav in dr. Kramer sta izšla iz te organizacije, dr. Brezigar in Ribnikar, inž. Mačkovšek in dr. Vošnjak in mnogi drugi, ki jih vidimo danes na važnih mestih naše nove države. Vsa njihova priprava torej ni bila brez pomena: prišel je čas, ko je domovina potrebovala njihovih zmožnosti. Ko je pred vojno »Omladina« zaključila svoj deseti letnik, je njen urednik pravilno omenil, da je čas priprave minil, da je nar. radikalna generacija izpolnila svojo dobo in da prihaja čas dejanj. Za nar. radikalno mladino je prišla nova generacija »Preporodovci«. Ti so imeli prevzeti dedščino preteklosti in dati celemu nadaljnemu razvoju mladine novo smer.

Nar. radikalni mladini je bila politika veda, ki jo je bilo treba študirati: novi generaciji »politika« v našem bivšem smislu sploh ni bila nič. Mladina je videla, da ta politika nikamor ne vodi, zato je položila vso svojo vzgojo na nov temelj nacionalizma. Nacionalizem jugoslovanski pa je imel na programu ujedinjenje troimenskega naroda. To ujedinjenje se je zdelo nemogoče doseči z oficijelno politiko: treba je bilo prej zrevolucionirati naše duše in srca, ovreči zastarele nazore in obrniti vse naše misli drugam — izven okvira avstrijske države. Za tako veliko izpremembo je bilo treba velikih činov, dejanj. Mladina je pri tem pozabila, da je treba za tako izpremembo tudi velikih dogodkov. Toda mladina je verovala. Vse svoje prepričanje in naziranje je postavila na svojo veliko vero. Ta vera je bila trdna in neomajna, kakor je bil velik in resničen cilj, ki ga je videla mladina pred seboj. Mladina je bila tudi prepričana, da je tak velik cilj vreden vsake žrtve, in je bila pripravljena doprinesiti te žrtve, če bo treba. Še več: bila je prepričana, da brez žrtev sploh ni uspehov in da je prazno sanjariti o cilju, ako nismo zmožni trpeti za nje. To so bili nazori nove generacije »Preporodovcev«. Zanimivo je bilo, kako se je razvila ta mlada organizacija ob času, ko je ves šolski in policijski aparat strogo pazil na gibanje med mladino. Pri nas se je začela organizacija med srednješolci samimi. Niso imeli skoraj nobenih zvez z našimi visokošolskimi društvi, ki so bila še »starih« nažorov. Naenkrat se je pojavil priprost listič »Preporod«, ki je postal glasilo teh mladih ljudij. Niso smeli govoriti jasno in odkrito, govorili so v primerah in bajkah. Organizacija je segala doli do prvih šol. In koliko fanatičnih agitatorjev je bilo med onimi malimi dečki. Policija je kmalu zapazila nevarnost in je list konfiscirala. Pogosto je bilo več praznega, nego

tiskanega. Toda to ni motilo nikogar. Z »združenimi močmi« je bilo tudi mnogo ne-konfisciranega »Preporoda« med čitatelji. Bolj ko so jih preganjali, bolj so se množili. Lahko se reče, da je leto pred vojno bila vsa naša srednješolska mladina »preporodovska«. Šolske oblasti so bile proti tej močni organizaciji skoraj brez moči.

Eno leto pred vojno so prišli prvi glasniki novih idej v vseučiliška mesta. Sila njih idej je bila tako velika, da so v enem letu pometli z vsemi starimi društvi in se združili v velike dijaške jugoslovanske organizacije. Tako je nastala »Jugoslavija« v Pragi, ki je začela izdajati tudi svoj list »Jugoslavija«. Na Dunaju je šlo bolj težko — tam so bile tradicije preveč ukoreninjene. Pa tudi tam se je že pripravljala preobrat. Treba je priznati, da so v teh letih tudi na hrvaških srednjih šolah, na Sušaku in v Dalmaciji nastale enako silne in navdušene organizacije, kakor so bile na Slovenskem.

Tako je bila »Preporodova« generacija na pohodu v svet. Hotela je združiti najprej celo mladino pod enim velikim geslom — potem premagati domačo politiko, tradicije, domovino, svet.

Tu je udarila ura svetovne vojne.

Poznal sem nekaj teh dečkov. Bili so nezaupni do vsakega, tudi če so vedeli, da je njih prijatelj. Da, zdelo se je, da so v svoji strastni ljubezni do ideala, ki se jim je edini zdel vreden življenja in smrti, prezirali vsakega, ki je priznaval kompromise. Oni niso poznali kompromisov. Resnica jim je bila samo ena: *da smo Jugoslovani en narod, da ima ta narod pravico do svobodnega življenja in da je dolžnost vsakega storiti vse, da se ta svoboda doseže*. Bili so ponosni na ta svoj nauk, ki se jim je zdel tembolj resničen, čimbolj je bil naraven. Njih mlada srca so ga priznavala pred seboj in pred svetom z odločnostjo, ki je lastna njim, ki so pripravljeni umreti za svoje prepričanje. Iz te vere, da je njih misel edina prava rešilna misel za slovenski narod, je vzrastle njih samozavest. Kdor jih je poznal, ni mogel drugega, nego molče priznati, da imajo prav.

Mislím, da jih niso mnogi poznali. Njih učitelji in vzgojitelji niso smeli, ali niso hoteli vedeti o vsem tem. Stariši so smatrali vse to za stvar mladega navdušenja. Oficijelna politika ni hotela govoriti o njih, da se ne omadežuje »na zgoraj«. Toda na skritem so imeli »preporodovci« mnogo prijateljev. Od dne do dne je nam bilo bolj jasno, da ne pojde drugače nego tako in da je to edina prva misel naše bodočnosti. Seveda so to nekateri smatrali za otroško-dijaško politiko, češ življenje jih bo drugače naučilo.

Oni pa se niso mislili izpremeniti. V dvoboju med prepričanjem in vero vedno zmaguje vera, to se pravi: vera je silnejša nego prepričanje in sila »preporodovcev« je bila vera v ideal. Sicer ne vemo, kako bi se bila ta generacija razvijala, da niso prišli veliki dogodki, ki so na zunaj izvršili to, kar je ona nameravala — toda zdi se mi, da bi bila svojo misel tako utrdila v nas, da bi ne bili nikoli več odstopili od nje. Boj za to misel pa bi bil zahteval tem več žrtev, čim bolj bi bil dozoreval čas.

Poznal sem nekatere iz njih iz časov, ko so hodili v »Ruski kružok«, kjer so se učili ruščine. Včasih sem jim prinesel časopis »S l a v e n s k i J u g«, ki sem ga dobival po 20 izvodov od Svetozara Markovića iz Belgrada. Ne vem, koliko je že to uplivalo na nje: vem le, da je bila večina njih na čelu »preporodovcev«. Pozneje skoraj nikoli nismo govorili med seboj o gibanju samem. Zdelo se je, da je to tajnost, ki je ne izdajajo nikomur. V tem menda niso poznali izjem. Parkrat so pri nas spravili »Preporod«, ki so ga hoteli skriti pred policijo; toda pri nas ni bil primeren prostor,

zato so ga zopet odnesli neznano kam. Prinesla sta ga dva dečka, ki ju nisem še nikoli videl in dva druga sta ga zopet odnesla. To jih je bilo. Zdelo se mi je, da tudi ti najmanjši dobro vedo, da so posvečeni veliki ideji. Kdor je poznal naše predvojne razmere, kako bi ne bil pomislil z radostjo, ko jih je videl toliko, tako mladih in tako odločnih.

Tisti dan pred božičem 1914 sem prišel na ljubljansko sodišče, kjer se je vršila obravnava proti »dvaintridesetim«. V tako zvani porotni dvorani je sedelo 32 naših »preporodovcev«. Zdelo se je, da so gospodje pri sodišču nalašč določili obravnavo tik pred božične praznike, da bi tako uplivali na otroške duše, da bi bili obtoženci bolj popustljivi in vse priznali. Ta proces »dvaintridesetih« bo pa čisto zgodovinski za našo preteklost. Njegov uspeh je bil edino v tem, da so obsodili našo mladino na več let in mesecev ječe. Dokazov ni bilo nikakih. In to dela čast »dvaintridesetim«. Zadnjič sem srečal na ulici nemčurja Pajka, ki je vodil ta proces, in sem se moral smejati. Spomnil sem se na veliko zadrego, o kateri je bil Pajk, ko ni mogel spraviti iz naših dijakov nikakih dokazov. Vse, kar se je izvedelo, je bilo to, da je bila med njimi neka organizacija. In za tako stvar je šla sodnija posaditi dijake na zatožno klop. Skoraj noben od njih še ni imel 20 let, večina pa je bila celo pod 18. letom. In ti mladi junaki so se držali pred sodiščem kakor falanga: zaman so bile vse spletke, da bi bil tovariš izdal tovariša.

Ves proces je trajal tri dni. Sodna dvorana je bila bolj podobna šoli nego sodni dvorani. Cvet naše mladine je sedel tam na zatožni klopi. Zastopniki krivice so sodili in žrtve so morale sprejemati kazen. Dijaki so proti krivičnim očitkom energično odgovarjali. Tudi tu se je kazala njih samozavest: bili smo ponosni nanje. Videl sem pogosto njih mlade glave v zamreženih oknih, ko sem se sprehajal po dvorišču ljubljanskega sodišča. Ako se ne motim so razven Majarona in Endlicherja vsi srečno prestali vojno. Preporodovce so začeli zapirati takoj po sarajevskem dogodku. Imeli so nanje piko zaradi »Klica od Gospe Svete«. Dasi so vsi vedeli, kdo je avtor te krasne spomenice preporodne mladine — ga sodišče ni izvedelo. Kar jih je bilo še na prostem, so jih zaprli začetkom vojne, mladi so se razkropili, nekaj starejših je bilo vpoklicanih. Jenko in Fabjančič sta še pravočasno prišla v Srbijo, kjer je nadarjeni Jenko padel v boju za svoj ideal. V avstrijskih ječah je umrl agilni agitator Endlicher. Drugi so pozneje večinoma bili potrjeni in so se po svojih močeh preborili na — drugo stran. Danes so razkropljeni in se bore vsak na svojem mestu za svoje ideale. Da, trudna je bila usoda preporodne generacije. Bila bi zanimiva knjiga, ki bi jo hoteli natanko popisati. Žal da se je po večini sežgala korespondenca, ki bi nam danes pojasnila notranjo silo tega mladega vrvenja. Nekateri članki iz »Preporoda«, odstavki iz »Klica od Gospe Svete« izvlečki iz sodnih aktov in iz procesa »dvaintridesetih« skupno s to korespondenco bi tvorilo važen kulturni dokument naše preteklosti. To bi bil tudi najlepši spomenik te mladine, ki je bila pripravljena trpeti za svoj ideal. To je bila prva mladina te vrste na Slovenskem. Bila je znanilka našega preporoda in osvobojenja. Še danes se mi zdi, da jih vidim po ulicah in pod Tivolijem, vedno polne misli in načrtov. Nekateri skrbni politiki so se bali zanje. Oni so odklanjali to skrb. Mislili so, da se bolj zavedajo resnosti svojega dela, nego drugi. Pripravili so mladino na velike trenutke, ki so prihajali. Danes so na zunaj izpolnjeni vsi njihovi ideali. Ostali bodo vzor naši mladini, ki je treba, da jih ne vidi pred seboj čez široki propad svetovne vojne in da gre za njimi. Kam in kako, to je vprašanje, ki ga mora rešiti mladina sama v sebi.

POGAČNIK FRAN:

Župančič — mladinski pesnik.

Pred dvajsetletjem se je izvršil v naši mladini vesel preporod. Kot dedič stare romantike, veselega vojaškega življenja je nastopila trezna doba, ki nam je dala intelektualno zelo razvitih mož. Prišli so mladi ljudje, ki so si stavili za nalogo, doseči nele površno šolsko omiko in strokovno izobrazbo, ampak se kolikor možno v vseh ozirih izpopolniti. V tistem času je vzkliknil dr. Tuma: „Ni še nevarnosti, da Slovenci propademo!“

Narod, ki ima dobro mladino, ima zasigurano bodočnost, narod, ki je brez nje, gre svojemu poginu nasproti. To so dobro umevali narodi vseh vekov in še sedaj uvidevajo. Zato je zlasti v sedanjih časih posvečena njih skrb vzgoji mladine. Ni tu naš namen razpravljati, koliko se je delalo za mladino, kje največ, koliko pri nas, kar so sicer zelo aktualna vprašanja, temveč opozoriti hočemo le na pomen mladine.

Eno najboljših vzgojnih sredstev je gotovo literatura, ki ima seveda tudi še višje namene. Svojih življenskih nazorov in svetovnega nazora ne moremo nikjer tako določno izraziti, kakor baš v literaturi. Kakor sploh vse umetnosti blaži tudi ona srce, povzdiguje duh, krepi voljo.

Kako bi se moglo mlado srce ustavljati vplivu, ki pride od te strani! V nedolžno srce lahko vcepimo ljubezen ali sovraštvo, veselje ali žalost, sploh vse ekstreme duševnega življenja. Mladostno štivo dá dostikrat pravec vsemu poznejšemu življenju. Vsak se gotovo z radostjo spominja svojih prvih lekcij, ki so delovale na njegovo fantazijo, kakor pripovedovanje zgovorne babice.

Ko otrok dorase v mladeniča, v mladenko in stopi v svet, tedaj se vsesa vanj življenje, vzbude v njem strasti in duševni boji. Kje naj najde razdvojena duša mir in pokoj, nego v viru večne lepote in resnice, ki nam jo nudijo umotvori poezije. V teh iščejo naša čustva izraza; čutimo se nekako olajšane, ako moremo svoje občutke izraziti ali jih zaslediti pri drugih osebnostih.

Pomen mladinskega slovstva so umeli vsi narodi, o čemer nam pričajo njih mladinske zbirke in dela. Tudi pri nas Slovencih je nekaj omeniti, dasi nam na tem polju primanjkuje mnogo. Predno preidem k pregledu mladinskega slovstva pri nas, naj omenim, da umevam pod mladinskim slovstvom tudi otroško slovstvo.

Mladinska literatura je pri nas Slovencih precej pomanjkljiva, zlasti pripovedna. Vendar pa so se izkazali naši pesniki, v velikem številu kot mladinski pesniki, kar ni čudno, ako pomislimo, da smo imeli mnogo mladih pesnikov in dosti takih, ki nam jih je ugrabila smrt v cvetu življenja. Sploh je večina naših pesnikov ubirala tudi strune mladinske lire.

Z Vodnikom je stopila poezija v umetni obliki na domača tla. Veseli oče Valentin je zapel še nedozorelo pesem v okornemu oblačilcu, on je bil tudi prvi, ki je podajal mladini zlatih nauk v svojih pesmih.

Dolgo dobo potem smo se naslanjali le na tujo pomoč, črpali iz tujih virov. Krištof Šmid je našel pri nas vzlic svoji moralni dolgočasnosti dovolj čitateljev. Priden prevajalec njegov je bil Franc Malavašič. Tudi drugi ljudje so se pojavljali, ki so prirejali knjige za mladino, katere bi pa brez škode lahko izostale. Po pravici rečeno, se ustrašim vedno, kadar dobim v roke knjižico, kjer stoji pod napisom, da jo je prevajalec prosto za slovensko mladino „predelal“. Te knjige so nam le v kvar. E, pa slovenski želodec je velik komedijant, kakor pravi Pastuškin. On prenese več, nego bi mu kdo prisodil. To so opazili založniki in še vedno prihajajo na svitlo knjige, ki so v vseh ozirih brez vrednosti; le založnikov žep je drugega mnenja.

A že v tistih časih so se oglasili tudi domači pevci; omenimo Josipa Levičnika! Da pa ni po volji pel, nam priča Prešernova puščica: „Kako bi neki prave pel Levičnik?“ V zeleni Štajerski je pa zadonela radostna popevka vladike Slomška. On, ki je tako govoril, kakor bi rožice sadil, je videl tudi v otroško, mlado dušo. Pel je o srečni mladosti, žaloval po nji, dajal modre nauke v lepi obliki in se posebno proslavil z »Blažetom in Nežico«.

V lepi Storžčevi deželi, v črnem Kranju, pa so navdahnile modrice našega Matijo Valjavca-Kračmanovega. Resni mož je bil mehkega, nežnega srca. On je pesnik klasičnega »Pastirja«. Lepšega štiva najdemo po literaturah malo. Vse v pristnem domačem duhu, narodno obdelano in v pesmi diha neka posebna vabljliva priprostost, ki veje tudi v drugih njegovih pesmih. Vsakemu je gotovo znana njegova »Kam in kod«, ki naj nam služi za vzor didaktične poezije.

Kmalu za njim so padli tesnosrčni leposlovci po Stritarju, ki nam je razkril v »Zorinu« tajne boje in nesoglasja mlade duše. Ne samo izobražen estetičen okus, ampak tudi poznanje psiholoških procesov povzdiguje Stritarja nad sodobnike. Mlada duša se nagiba rada v ekstreme, je brez potrebe sentimentalna; tudi Stritar je bolehal na tem, sicer pa so mladini njegovi spisi v brezprimerno korist.

Zadnjih knjig, izdanih v »Družbi sv. Mohorja«, ni pisal več prejšnji Stritar. Med »Pod lipo« in »Jagodami« je velik razloček, naravnost prepad pa pred »Zimskimi večeri«. Od krasne povesti »Janko Bože« je zašel v banalnosti. Še ene zasluge ne smemo prezreti: on je vzgojil mnogo naših mladih mož, ki so bogatili pozneje naše slovstvo.

Isti čas je deloval doma bistri in strogi Levstik. Mož čudnih manir, robate zunanosti, a zlatega srca in plemenite duše. Kdo se ne spominja njegovih kratkih, šegavih pesmic še iz ljudske šole! »Kako je v Korotanu«, »Pedenj mož in laket brada, kako sta se metala«, »Našo kravo, molzo našo« itd. itd. Levstik je umel pogoditi tisti naivni otroški ton, ki ga je treba pesniku otroških pesmi. Njegove resne pesmi podajajo mladenci navodila za življenje. Pridi in uči se pri tem neomahljivem značaju, kako je treba trpeti, delati, vztrajati in — ljubiti!

Istočasno je deloval za prosti narod in za mladino Jurčič, njegov prijatelj. Njegove povesti so prava dušna hrana za mlade ljudi in zdi se nam, če vzamemo sedaj Jurčiča v roke, ko rastemo sredi »moderne«, da pridemo iz nedoglednih višav na vrh zelene planine in uživamo odtod krasen razgled po belem svetu.

Prav tako služijo mladini mojsterski spisi nežnega Erjavca. Njegovi naravoslovno-pripovedni spisi, kakor »Mravlja«, »Rak« in drugi so kakor nalašč za mladino, ki uživa rada brez težave in truda pridobljene nauke.

Pri tej priliki ne smemo pozabiti plemenitega Janežiča. On je bil tista sila, ki je gibala tedanje duhove. On je ljubil mladino predvsem z dejanji in da nismo imeli njega, bi nam odpadlo tudi nekaj zaslužnih mož. Požrtvovalno je podpiral zlasti Andrejčkovega Jožeta.

V letih 60ih, 70ih se je pojavilo še več pesnikov in pisateljev, ki so posvetili svoja peresa mladini, a posebnih višin med njimi ni bilo. Lujiza Pesjakova je izdala »Vijolice«, izmed katerih nekatere prav prijetno diše; omenjam le »Večer«. Boguš Goršič nam je povil »Potočnice mladosti«, Urban Ivan Zadravski pa nam je poklonil »Lado« (1864). V Ljubljani je izšla Fr. Celestinova »Slovenska vila« (1865), v Trstu Vekoslava Raića »Pomladansko cvetje« (1871), na Dunaju pa Poznikov »Slavjanski Almanah« (1879) — Stritar in Jurčič sta izdala tedaj skupno »Mladiko«.

Ljubljenec mladine pa je postal mehki Gregorčič. S svojimi humanimi čustvi je vplival na mlade nerazbrzdane ljudi, povzdigoval njih srca kvišku iz vsakdanjega življenja, iz umazanih nižin. Njegova Muza te boža in z lepimi, rahlimi besedami te svati. Če se pregrešiš, tedaj zaplaka srce pretresujoče in že ti odpusti. Ona je pripravljena objeti vse trpeče človeštvo in izkoprneti od same ljubezni.

Drug mož pa je Aškerc. Njegova Muza vihti bridki meč, ona poziva s seboj vso močno mladino in hoče priti do cilja za vsako ceno, tudi če pri tem uničuje življenje drugih. Prva naloga mladine je delo in prva zahteva moč in zdravje. Njegove balade so vzorno mladinsko štivo. A tudi Aškercu se omehča srce. Kako pretresljivo je zapel o bedni »Anki«!

Preko Ganglovih »Pisanic« stopimo nekoliko v staro ljubljansko cukrarno. Tu najdemo par mladih fantov, ki niso le pesnili za mladino, ampak, ki so v bistvu »mladi in mladinski pesniki«. Saj jih, kar nas je mladih ljudi, najrajši čitamo in najbolj umevamo. Prezgodaj je zatisnil oči tihi Aleksandrov, malo več je iztrgal smrti Kette. Njegove otroške pesmice so tako nežne, čustvene in v tako lepem jeziku, da so odveč hvalne besede. Par v nevezani besedi pisanih bajk so vendar sprejeli naši »šolniki« v srednješolske čitanke. Ketteja so sprejela sedaj tudi že ljudskošolska berila.

Da ne pozabimo med mladinskimi pesniki dobrovoljnega Golarja! On poje mladini o pisanih poljih, o silni in skriti moči svoje duše in jo vodi po šumečih bosanskih šumah in slikovitih dvorcih. Poleg njega je še nekaj mlajših, ki pa svojih peroti še niso docela razpeli in pokazali svojega poleta.

Veliko ulogo pri razširjanju in gojenju mladinske literature imajo mladinski časopisi, ki so pri nas še dokaj srečni. Najstarejši list te vrste »Vedež« je pripravljajl pot poznejšim. Pri njem so sodelovali Detomil (Jeriša), Praprotnik, Umek, Urbas in podobni. Kmalu za njim je izšel »Vrtec«, ki še sedaj izhaja, a kaže nazadovanje. Njegova priloga »Angelček« je namenjena deci. — Zelo lepo se razvija »Zvonček«, ki prinaša zlasti lepe slike domačih umetnikov. Omenjam izvirne Gasparijeve vinjete. Pri njem sodelujejo Gangl, kot urednik, Trošt in večjidel mlajši in starejši učitelji. Zanimiv je kot gospoda Doropoljskega, kjer kažejo otroci svoje dopisniške talente. Pred leti je izhajala zbirka »Pomladnih glasov«, kjer je bilo čitati marsikak lep sestavek. Tudi protestantje niso zaostali in izdajali »Veselo poročilo otrokom«.

Posebne važnosti so dijaški in dijaštvu namenjeni listi. Že leta 1862 so izdajali slovenski in hrvatski pisano »Torbico jugoslovanske mladosti«. V Celju so izdajali koncem devetdesetih let »Vesno«. Narodno napredna »Svoboda«, ki je sledila, je prenehala. Imamo še »Zoro«, glasilo katoliškega dijaštva in do časa pred vojno nar. rad. »Omladino«. Oba sta prinašala tudi leposlovne priloge, kjer se je napisalo precej lepega. Opomnim na prerano umrlega Ivana Baša, pesnika izrednega talenta, ki je priobčil par pesmi v prilogi »Omladine«. Poleg teh izključno dijaških listov imamo nekatere namenjene tudi drugi mladeži, to so »Domače ognjišče«, »Mentor«, »Mladost«. Da je »Sokolski vestnik« glasilo mladine je samoobsebi umevno.

Zanimivo je poglavje o dijaških pisanih listih. Ker mlada navdušena duša svojih misli in idej ni mogla in smela izraziti prosto, jih je izrazila skrito. Modri pedagogi so šli mladini vedno na roko. Tako vidimo, da so v ljubljanskem Alojzjevišču izdajali vse polno takih pisanih listov, da omenim »Slov. Danico«, »Mlade cvetke«, »Limbar«, »Domače vaje«. List, ki mu imamo zahvaliti mnogo naših talentov, so znane »Vaje«. Nadalje poznamo »Ljubljansko Slavijo«, »Celjsko Slavijo« in »Celovško Slavijo«. Seveda jih je izhajalo še več in jih izhaja še vedno, ki jih pa ne poznamo.

Drugi bratski narodi imajo razvitejše mladinsko slovstvo. Predvsem Čehi, Srbi in Rusi. Že basni Krylova so pravi biseri. Mične pesnice za otroke je zlagal Žukovski.

Da je bila avstrijska cenzura vsem našim mladinskim listom skrajno sovražna, je umevno.

Romanski in germanski narodi imajo bogato mladinsko literaturo, ki predvsem povdarja nacionalni moment. Vsem Slovencem sta znana med drugimi Italijan Edmondo de Amicis s svojim krasnim spisom »Srce« (»Il cuore«) v prevodu učiteljice Miklavčičeve in Nemeec Krefeld s svojimi »Palčki Poljančki« v prevodu našega Župančiča.

Neposredno pred vojno je pričela izdajati nacionalistična mladina, katere gibanje se je mogočno širilo, svoje glasilo »Preporod«. Ko ga je udušila cenzura, je izšel »Glas Juga«. Pa tudi temu so bile kmalu ure štete in vojna je zamorila vse, kar je obstojalo in kar se je začelo porajati. Šli smo skozi ogenj!... (Dalje.)

Stara in nova generacija.

Zadnja slovenska dijaška generacija pred svetovno vojno so bili »Preporodovci«. Njih ideali so se po štirih letih strašne svetovne vojne — uresničili. Natančnega programa ta generacija ni zapustila, kajti njen program je bil — čin. Glavni njen cilj je bilo narodno ujedinjenje, njen evangelij je bil jugoslovanski nacionalizem. Ako bi pregledali njihov »Preporod« in zapiske, našli bi samo splošen obris, v čem je obstojala njih vera. »Klic od Gospe Svete« je bil vsklik njih hrepenenja. Vojna je posegla s svojo razdirajočo silo v to našo organizacijo in je raznesla nje člane na vse strani sveta. Starejši so odšli na fronto, drugi so molčali po ječah in internatih, mladina na šolah, pa je preživela štiri mučna leta v negotovem pričakovanju. Prestali smo vse in konečno je prišlo — odrešenje. Mladina se je zopet sešla. To, kar je ona prej skrito priznavala sama pred seboj, kar je morala skrivati pred šolo in pred oblastjo — vse je danes — uradna resnica. Prej je študent na tihem prisegal na narodno ujedinjenje, častil je kralja Petra, učil se je cirilice — danes se vse to vrši uradno, kajti beseda je meso postala — država jugoslovanska je ustvarjena. Kaka izpremema, kak preobrat! Mladina je torej izpolnila svojo dolžnost, dokazala je, da je bila slutnja njenih src resnična in nima sedaj nikake naloge? Kaj še! Ravno nasprotno! Mladina ima veliko in lepo nalogo, da izvrši vse, česar niso dovršili njeni predhodniki. Naša stara generacija je pripravljala ta veliki preobrat. Preobrat je prišel — in po preobratu je treba zidati. Treba je ustvarjati, treba je delati. »Preporodovci« so vzrastli takorekoč sami iz sebe. Niso prejeli nikake dedščine preteklosti, saj je niti niso marali, ker je bila tako žalostna, pa naj je bila liberalna ali radikalna. Mi smo srečnejši od njih: nas pri našem poletu ne ovirajo šolske in državne oblasti, (kar se tiče narodnega prepričanja) nam ni treba skrivati svojih čustev, mi imamo tudi dragoceno dedščino naših prvih bojevnikov in zdi se mi da je naša prva dolžnost, da to dedščino prav upravljamo. To se pravi: naša nova generacija mora stopiti na pot za našimi prvimi preporodovci, in mora trdno stati na oni nacionalistični podlagi, ki je tvorila temelj našega osvobojenja. Vemo, da so v svetovnem boju odločevale druge sile, ki so izpremenile zemljevid Evrope — ampak naše lastno izpreobrnjenje je izvršila ideja, zapisana v »Preporodu«. Z našo novo državo pa še ni doseženo vse, o čemer je sanjala stara generacija in zato je treba, da nova generacija

to delo dovrši. Zato bo naloga nove generacije, da poglobi pojem našega ujedinenja. Naš evangelij ostane oni jugoslovanski nacionalizem, ki je za sedaj edino prava oblika našega nadaljnega razvoja. Ta nacionalizem je izraz vere v našo narodno bodočnost.

Naša mlada država stoji v začetku novega življenja. Nje bodočnost bo odvisna od mladine. Zato je dolžnost mladine, da se pripravlja na svoj poklic. Sto in sto umnih glav in pridnih rok bo treba pri nadaljni zgradbi. Mi vsi smo poklicani, da postanemo delavci pri tej zgradbi. Zato je samoizobrazba mladine važna stvar za nas in za državo in je treba, da se ta samoizobrazba vrši poleg tega, kar nam nudi šola. Vsak je dolžan, da vzgoji sam v sebi moža, ki bo znal po svojih zmožnostih služiti domovini. Zato je tudi želeti, da se od zgoraj v tem oziru ne dela nikakih zaprek. Našo mlado državo ogrožata dve nevarni sili: imperializem tujcev od zunaj in bolševizem nezadovoljnejšev od znotraj. Dolžnost mladine je, da se vedno zaveda te zunanje nevarnosti da ve, do kam segajo naše meje in da nikdar ne pozabi, da bo morala bodočnost popraviti, kar bi v sedanosti ostalo neizpolnjeno. Ako ostanejo na mirovni konferenci naše zahteve neuslišane, ne bomo smeli nikoli pozabiti neodrešenih delov naše domovine. Toda odrešenje prinese samo boj in vztrajno delo, to pa bi bilo nemogoče, ako bi notranja naša sila oslabela vsled bolševiškega gibanja. Zato mora mladina ostati zdrava in se mora boriti proti vsem pojavom, ki bi bili zmožni oslabiti našo zdravo narodno silo. Kakor moramo pozdraviti vse, kar je novega in zdravega, tako moramo odklanjati, kar je staro in bolno. Toda rože cveto in venejo — tla pa ostanejo ista. Le na zdravih domačih tleh bo vzrastla zdrava mladina, zato ne posegajmo preveč po tujih geslih. Ustvarimo iz sebe nekaj lastnega, samostojnega, slovenskega.

Marsikdo bi mislil, da je sedaj, ko je doseženo na zunaj vse, o čemer je sanjala prejšnja generacija, dolžnost mladine poseči po novih modernih geslih, češ mladina mora biti vedno v ospredju. Nič bi ne bilo bolj nevarno, kakor če bi se geslo napačno razumelo; mladina bi se odtujila svoji domovini in bi zašla daleč stran od svojega naroda. Staro geslo: iz naroda za narod, nas bo obvarovalo pred to napako. Mi vsi črpamo svoje sile iz naše domače zemlje in smo posvečeni bodočnosti svojega rodu. Zato bomo ostali zvesti geslu »Preporoda.«

Naš narod je osvobojen — a ni še preroden. Prerodil se bo v narodni kulturi; mi vsi moramo postati glasniki te kulture, preroditi se moramo v njej sami in iti z njo med narod. Potem se bo zgodilo, kar je prerokoval V. Vodnik:

En zarod poganja
preroden, ves nov.

Pa prerodeni narod bo imel dovolj sile, da bo obvaroval domovino notranjih in zunanjih sovražnikov in bo stopil v vrsto evropskih narodov. Od mladine bo odvisno na katerem mestu bomo stali. Za to:

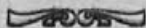
naša mlada moč
naj razmahne, naj zavzdigne krila,
naj premaga noč.

(O. Župančič.)

Ponovimo si pesem o kovačih, ki jo je posvetil naš pesnik »Preporodu.«

Mi kar nas je kovačev,
bomo vsi koval,
tenko poslušali . . . t. t. d.

Tako bo vstal silni kladivar iz nas! To je: če se bomo vestno zavedali svojega dela, svoje dolžnosti in poklica, bomo postali delavci pri veliki zgradbi domovine. Mi pojdemo za klicem onih, ki so šli tik pred vojno pred nami in pojdemo tako dolgo, dokler ne bo izvršeno vse veliko delo, ki ga je prineslo s seboj naše narodno osvobojenje in ujedinenje.

LISTEK.

Društveno gibanje slovenskih srednješolcev. »Človek je družabno bitje.« Če velja ta stavek, velja v prvi vrsti za mladino. Da so se dijaki vedno družili tudi izven šole, je in ostane dejstvo, kate-rega ne ovrže nihče — tudi disciplinarni predpisi ne. Šola sama, kot taka ne zadostuje, posebno pa ne v današnji obliki, čeprav so gotovi ljudje drugačnega mnenja. V višjih razredih se začne zanimati dijak za stvari, ki so največjega pomena za njegovo poznejše javno delovanje, ki pa se kljub temu v šoli niti ne omenijo. To poglavje obsega predvsem kulturna, politična, filozofska in literarna vprašanja. Zrelejši dijaki se pri vsakem izmed teh vprašanj ustavijo za dalj časa in ga skušajo podrobneje razmotriti. Na podlagi teh študij si ustvarjajo nove življenjske smernice, ki postanejo pozneje, ako so zadosti močne, smernice celega naroda. Ako hočemo tedaj poiskati začetek kake nove smeri, ga moramo vedno iskati v srednješolski dobi dotične generacije. Kam vodi tedaj pot današnje mladine, za katerimi ideali in cilji stremi?

Pred vojno ji je začrtal pot »Preporod« — stremiljenje za nacionalnim ujedinenjem Jugoslovanov. Enotna država je sedaj tu, a cilj še vedno ni dosežen. Mesto enotne nacije imamo sedaj tu na vseh straneh umetno ustvarjen plemenski separatizem. Doseči enotno Jugoslavijo in ne Kraljevine Slovencev, Hrvatov in Srbov, to je prvi in najvažnejši cilj današnje mladine. In v tem oziru smo nacionalisti. Najprvo trdno, enotno Jugoslavijo, ki se ji ne bō treba več bati vsakega prepaha in šele potem — in edino na tem temelju — se bo dala trdno zidati mogočna stavba internacionale, ako je poslednja sploh zmožna življenja.

Drugi cilj je utisnila dijaštvu svetovna vojna. Brutalna sila diktature in absolutizma je rodila reakcijo. Sedaj preveva vsa mlada srca demokratični čut — čut za socialno pravičnost in enakopravnost. Te stvari pri današnji mladini niso več lepodoneče fraze, temveč izpoved in zaobljuba, kajti vojna je bila tudi vladni politiki učitelj. Ravnotako ni več fraza takozvana svobodna misel, ki je bistven del psihe današnjega dijaka. (Govorim o vežini.) Kakor je pojem svobodne misli stvar in po prejšnjih nelepah bojih oskrunjen, ga naša mladina razumeva edinole pravilno in razume pod njim toleranco in strpnost do najvišje mere ter se tudi praktično ravna po njem. Žal, da ne moremo tega trditi tudi o tovariših katoliškega nazora. — To je pot, po kateri gre večina naše mladine. Ta mladina se je zbrala v Jugoslovanski dijaški zvezi, ki bo imela v najkrajšem času izpeljano organizacijo tudi na pokrajinskih zavodih. J. D. Z. je tudi sedaj v najožjem stiku z akademiki, katerih jedro tvorijo stari borci »Preporoda« in s katerimi bo izdajala odslej tudi skupno glasilo.

Za zdrav razvoj društvenega življenja moramo imeti v Ljubljani edino le še lokal. Značilno! Svoje čase je, če se ne motim, izšla neka naredba, ki je dovoljevala dijakom uporabo šolskih sob za take namene. V zavesti svoje pravice skličesh sestanek, nič hudega sluteč, a kmalu izveš, da moraš za vsakokratno uporabo sobe narediti posebno prošnjo na višji šolski svet v Ljubljani. Smešno! Takih sitnosti niti v Avstriji ni bilo. Nekateri gospodje imajo sploh jako čudne pojme o modernem duhu časa. Njihova korist bo, če kmalu izpregledajo. Oni gledajo, kako iščemo in iščemo, da bi dobili »dobrejšega« pevovodjo za dijaški zbor, pa mesto, da bi vlada enega nastavila, ker končno mora vendar vsakdo priznati, da je petje potrebno in koristno, si ne delajo prav nobenih skrbi, hoteč s tem prisiliti dijake — pevce, k cerkvenemu petju. In mesto, da bi se podpiralo dijaštvo v njegovemu stremljenju po telesni lepoti in harmoniji ter se mu preskrbelo prostor za gojitev lahke atletike, se mora obračati s prošnjo na nogometni klub »Ilirija«, za dovolitev uporabe njih prostora, ker se na šolski svet niti obrniti ne upamo, ker vemo, da tam ne najdemo razumevanja naših teženj.

Še nekaj o listu:

Velik del druge številke bo namenjen razpravi o reformah srednjih šol. (Prosimo vse tovariše za tozadevne prispevke). To številko bomo poslali tisti mišični in prosluli anketi »tam nekje za nekimi durmi v Ljubljani« v blagohotno upoštevanje. Upamo, da naše nasvete ne bodo neutemeljeno zavrnil, ker smo pač mi poleg profesorjev in starišev najbolj prizadeti pri tem in v prvi vrsti poklicami, da pri tako važnem vprašanju sodelujemo.

Tovariši — na delo!

Ljubljansko poročilo. — Organizacija JDZ. Še pod pritiskom avstrijske vlade, se je naše dijaštvo združilo pod zastavo JDZ. in nastopilo prvič v javnem življenju pri proklamiranju zedinjene Jugoslavije. Misel cele narodne svečanosti so tudi izprožile iz naše vrste, in naši fantje so bili, ki so neumorno delali, da je prišlo do tako sijajnega uspeha. Ko se je protestiralo proti italijanskemu imperijalizmu, je bilo naše dijaštvo prvo, ki je odgovorilo Italijanom, ter s tem začrtalo pot svojega bodočega dela, če ostane, kot je danes. Pozabili tudi niso svojih literarnih prvakov — proslavili so najprimerneje Vodnika z »Mathizkhom«. Povsod se kaže novo življenje, ki človeka prijetno iznenadi, ako se spomni medvojnne zaspanosti. Zveza šteje sedaj v Ljubljani 500 članov višješolcev. V Ljubljani so organizirani pri njej ti le zavodi: gimnazija, realna gimnazija, realka in obrtna šola. Učiteljišče ima svojo organizacijo, ki je z nami v najožjih stikih. Tudi dekleta na liceju so se začela za stvar zanimati, kar je jako hvalevredno. Ker če pomislimo, da nam ta

zavod, na katerega so bili toli ponosni, ni dal dosedaj še nobene izrazite osebnosti, moramo izgubiti skoro vero vanj. V Kranju imamo krog 50 članov, ki pridno delujejo. V Mariboru, Celju in Ptuju je dijaštvo podobno organizirano kot pri nas in imajo tudi isti kulturni program. Zato se bomo v najkrajšem času, ko bo rešeno vprašanje akademikov, najtesneje združili. In vsa naša omladina se bo potem lahko zbrala skupaj v velikih počitnicah in začrtala delavno pot za bodoče leto. Kraj za ta shod slovenske omladine, je v načrtu Celje. Natančnejša navodila o tem razpošljemo na zavode pismenim potom. Vsa vprašanja tičeča se organizacije se naj pošiljajo na tajnika J. D. Z. Zdenko Knez, Marije Terezije cesta 1, Ljubljana.

»Jugoslavija«, mesečnik napredne akad. omladine v Pragi. Prejeli smo prvo številko dijaške revije, ki jo je začela izdajati jugoslovanska mladina, združena v društvu »Jugoslavija« v Pragi. V prvem članku »Kud i kam o« govori »Redakcijski odbor«, da bo revija posredovala med našo in češko javnostjo in da bo združevala okoli sebe vse, ki hočejo resno govoriti o važnih vprašanjih naše dobe, posebno, kar se tiče mladine in razmer v domovini. Drugi članek je posvečen prvoborniku naše bivše in sedanje generacije Avg. Jenku, ki je padel za svoj ideal v Srbiji. Članek je napisal naš znanec Janže Novak, vnet organizator mladine pred vojno, ki je bil obsojen na pet let ječe a je srečno prestal vso težko dobo in danes zopet dela sredi svojih tovarišev. Vlaho Novakovič in Silvij Ciraki sta prispievala nekaj leposlovnih drobnosti. »Med Parizom in Moskvo« (J. Novak) popisuje naš položaj v svetovni luči. Fr. Kogoj je o »Internacionali« podal dobro paralelo, ki kaže to vprašanje z ozirom na bodočnost »Vaspitanje jugoslovenskog djaka« (S. Ciraki) ima nekaj pravih idej misli. Praško dijaštvo je poslalo tudi dvoje poslanic: eno »Študentom in svobodnim državljanom antantnih držav« — drugo pa »Svojemu narodu«. Obe sta lepi in zanimivi. S Župić podaja oceno knjige: »Biološki lističi« od jugoslov. učenjaka Ivana Gjaje. »Rudarska šola v Pribramu« je informativen članek. Fran Marinčič podaja pregled jugoslov. akad. življenja v Pragi. »Sekcija za nar. obrano« podaja program dela, kako bi bilo treba v češki javnosti in tudi drugod buditi zanimanje za nas. Češki članek drž. tajnika dr. Semerada »Slovanstvo o podině dvanacté (Slovanstvo ob dvajseti uri)« prav lepo podaja sedanjí žalostni položaj Slovanstva. Ta članek bi morali poznati mi vsi. List prinaša lepo sliko Avg. Jenka, ki nas spominja tega nadarjenega energičnega fanta, ki smo ga tako radi videli med nami in ga sedaj tako pegrešamo v naši svobodi. Zadaž sta pridejani dve mapi, ki kažeta naše narododopisne razmere v Primorju, kakor so v resnici in kakor jih žele — Italijani. Skratka, te revije smo bili zelo veseli. Tiskana je v latinici in cirilici, ima slovenske, srbo-hrv. in češke članke, torej jo bo naša mladina rada čitala in se bo s tem priklopila svojim praškim tovarišem. Stane za letos 5 K. Ta denar bo vsak rad položil za dobro stvar. Naša dijaška revija v Pragi ima svoj posebni pomen, zato naj jo vse občinstvo podpira.

Pismo iz Kranja. Tu pridno delamo. Imamo svojo telovadbo, sestanke in vsak teden se redno vrše odborove seje. Izdelujemo tudi načrt za reformo srednjih šol. Prosimo za izkaznice J. D. Z. in za statute.

Odgovor: Statute baš sedaj izpreminjamo, da bomo imeli kolikortoliko skupne z akademsko omladino. Ko bodo potrjeni od policije, jih dobe takoj vsi zavodi. Izkaznice vam pošljemo.

Pismo iz Novega mesta. Menda ni tako zaspanega kraja v celi Jugoslaviji, kot je naš. Pošljite na vsak način doli enega vaših organizatorjev, da spravi fante na delo, ker pri nas ni nikakor pravega razumevanja še za delo. Mnogo je prav resnih fantov, ki se bodo z veseljem oprljeli vaših navodil.

Odgovor: Kimalu se oglasi eden naših. Pripravite tačasno tla. Nazdar!

Opozorjamo ponovno na številko o reformi naših srednjih šol. Pošljite pravočasno dopise. — Ugledni sotrudniki so nam obljubili pomoč.

Ker smo morali to pot izpustiti mnogo dopisov, naznanjamo vsem tovarišem, da bomo v prihodnji številki razdelili listek na dva dela in sicer stanovskega in kulturno preglednega. Poleg teh dveh oddelkov bomo gijili takozvani dopisovalni del listka, kjer bomo priobčevali vprašanja, dopise in odgovore, ki so pomembni za vse dijaško gibanje. Ker vemo, da bomo v listku lahko zasledovali vsa najnovejša vprašanja našega gibanja vabimo na redno sotrudištvo.

Največjo in najcenejšo zalogo
moških in damskih
oblek priporoča
tvrdka

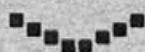
O. BERNATOVIĆ

Ljubljana, Mestni trg št. 5—6

I. Bonač, Ljubljana

veletrgovina s papirjem
in knjigoveznica

Vljudno priporoča veletrgovino s pa-
pirjem in pisarniškimi potrebščinami
ter moderno urejeno knjigoveznico

K. JURMAN

optik in specialist

optični zavod z električnim obratom

Ljubljana

Šelenburgova ulica šte. 4

Največja zaloga
fotografičnih
aparatorov
in potrebščin

Drogerija „ADRIJA“

Ljubljana

Šelenburgova ulica št. 5

Knjigarna
L. SCHWENTNER
v Ljubljani

Prešernova ulica št. 3

[Poslopije Mestne
hranilnice]

TISKOVINE VSEH VRST

kakor: časopise, knjige, brošure,
cenike, lepake, letake, vsprede, ta-
bele, račune, kuverte in, pisemski
papir s firmo, vizitke, naslovnike,

računske zaključke

in vsa v to stroko spadajoča
dela izvršuje ukusno in ceno

Zvezna tiskarna

v Ljubljani, Stari trg št. 19

V zalogi ima tiskarna tudi vse po naj-
novejših predpisih izvršene obrazce
za slav. občinske urade, aprovizacij-
ske odbore, cestne odbore, za-
druge, gg. trgovce, odvetnike
in notarje, gostilničarje itd.

Tisk in izdaja neodvisnega radikal-
nega dnevnika „JUGOSLAVIJA“.